CZU 342.9
DOI 10.5281/zenodo.4282334

STUDIU COMPARAT PRIVIND REGLEMENTAREA NORMATIVĂ A SERVICIILOR PUBLICE DESCONCENTRATE

Svetlana SLUSARENCO
Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *agachisveta@yahoo.com*
https//orcid.org/0000-0002-9092-0024

Activitatea executivă eficientă a Guvernului este imposibilă fără structurile administrative centrale, specializate pe domenii concrete. Organele centrale de specialitate reprezintă autorități administrative din subordinea ministerelor, pe când autoritatea administrativă autonomă este responsabilă de domenii concrete de interes public și nu sunt subordinate autorității, prin a cărui act a fost constituită. Din cadrul autorităților administrative din subordinea ministerelor prezintă interes serviciile publice desconcentrate și cele aflate în subordine, ca autorități care asigură conducerea generală pe verticală în teritoriu. Când vorbim de desconcentrare, vorbim automat de administrația statală din teritoriu, iar când vorbim de descentralizare, ne referim automat la autoritățile administrației publice locale. La desconcentrare, ministerele recunosc în favoarea serviciilor publice desconcentrate din teritoriu o oarecare putere de decizie. Deci, în cazul descentralizări, are loc un transfer de competențe administrative între două sisteme diferite, central și local, în cazul desconcentrării este vorba despre o redistribuire a acestora în cadrul aceluiași sistem – administrația publică de specialitate.

Cuvinte-cheie: *organe centrale de specialitate, reformă administrativă, servicii publice, desconcentrare, descentralizare*

COMPARATIVE STUDY ON THE NORMATIVE REGULATION OF DECONCENTRATED PUBLIC SERVICES

The efficient executive activity of the Government is impossible without the central administrative structures, specialized in concrete fields. The specialized central bodies represent administrative authorities subordinated to the ministries, while the autonomous administrative authority is responsible for concrete areas of public interest and are not subordinated to the authority, by whose act it was constituted. Decentralized and subordinated public services are of interest to the administrative authorities subordinated to the ministries, as authorities that ensure the general vertical management in the territory. When we talk about deconcentration, we automatically talk about the state administration in the territory, and when we talk about decentralization, we automatically refer to the local public administration authorities. When deconcentrating, the ministries recognize in favor of decentralized public services in the territory a certain decision-making power. So, in the case of decentralization, there is a transfer of administrative powers between two different systems, central and local, in the case of deconcentration it is a matter of a redistribution of them within the same system - the specialized public administration.

Keywords: *specialized central bodies, administrative reform, public services, deconcentration, decentralization.*

ÉTUDE COMPARATIVE SUR LA RÉGLEMENTATION NORMATIVE DES SERVICES PUBLICS DÉCENTRALISÉS

Une activité exécutive efficace du gouvernement est impossible sans des structures administratives centrales, spécialisées dans des domaines concrets. Les organes centraux spécialisés sont des autorités administratives subordonnées aux ministères, tandis que l'autorité administrative autonome est responsable des domaines concrets d'intérêt public et n'est pas subordonnée à l'autorité dont elle a été constituée par l'acte. Des autorités administratives subordonnées aux ministères, les services publics déconcentrés et subordonnés présentent un intérêt, en tant qu'autorités qui assurent un leadership vertical général sur le territoire. Lorsque nous parlons de décentralisation, nous parlons automatiquement de l'administration de l'état sur le territoire, et lorsque nous parlons de décentralisation, nous entendons automatiquement les autorités de l'administration publique locale. Lorsqu'ils sont déconcentrés, les ministères reconnaissent un certain pouvoir décisionnel en faveur des services publics déconcentrés sur le territoire. Ainsi, dans le cas de la décentralisation, il y a un transfert de compétences administratives entre deux systèmes différents, central et local, dans le cas de la décentralisation, il s'agit de leur redistribution au sein du même système – l'administration publique spécialisée.

Mots-clés: *organes centraux spécialisés, réforme administrative, services publics, décentralisation, décentralisation*

СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕКОНЦЕНТРИРОВАННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ УСЛУГ

Эффективная исполнительная деятельность Правительства невозможна без центральных административных структур, специализирующихся в конкретных областях. Специализированные центральные органы власти представляют собой административные органы, подчиненные министерствам, в то время как автономный административный орган отвечает за конкретные области публичных интересов и не подчиняется органу, решением которого он был создан. Деконцентрированные государственные услуги представляют интерес для административных органов, подчиненных министерствам, как органы, обеспечивающие общую вертикаль территориального управления на местах. Когда мы говорим о деконцентрации, автоматически подразумеваем государственное управление на местах, а когда мы говорим о децентрализации, автоматически ссылаемся на передачу полномочий органам местного публичного управления. При деконцентрации министерства признают в пользу децентрализованных государственных услуг определенные полномочия по принятию решений. Таким образом, в случае децентрализации происходит передача административных полномочий между двумя разными системами, центральной и местной, в случае же деконцентрации это вопрос их перераспределения в рамках одной и той же системы - специализированного государственного управления.

Ключевые слова: *специализированные центральные органы, административная реформа, государственные услуги, деконцентрация, децентрализация.*

Introducere. Activitatea executivă efectivă a Guvernului este imposibilă fără structurile administrative centrale, specializate pe domenii concrete.

În vederea instituirii unui sistem modern și eficient al administrației publice centrale în Republica Moldova, a fost elaborate și se implementează Strategia privind reforma administraţiei publice centrale pentru anii 2016-2020 [13]. Reforma administraţiei publice, bazată pe descentralizarea puterii, urmează să asigure o definire şi o delimitare clară a raporturilor din cadrul administraţiei publice centrale, între guvernarea centrală şi cea locală, între administraţia publică şi sectorul privat. Strategia este axată mai mult pe cetăţean, reformele având scopul de a eficientiza modul de acordare a serviciilor publice cetăţenilor. [13, pct. 15-16]

Baza metodologică a cercetării este fundamentată pe metodele tradiţionale, paralel fiind folosite şi un şir de metode moderne. Un accent aparte s-a pus pe folosirea metodelor istorică; comparativă; logică, statistică, analitico-sisntetică etc.

Expunerea conţinutului de bază. Administraţia publică, în opinia savantului român Antonie Iorgovan, reprezintă „o categorie de autoritate publică, care, potrivit Constituţiei şi legilor, este chemată să execute legea, sau, în limitele legii, să presteze servicii publice, făcând uz, în acest scop, de prerogativele specifice puterii publice“. [7, p. 14.]

Modernizarea societății și a statului, alinierea la standardele europene, au determinat guvernarea de a specializa autoritățile publice administrative, în dependență de noile necesități ale statului. Astfel, au fost create organe de specialitate pe lângă ministere, în scopul realizării pe domenii a actului de guvernare. Aspecte referitoare la rolul autorităţilor administraţiei centrale de specialitate își găsesc fundamentare constituţională în art. 107 al Constituţiei Republicii Moldova, care prevede: „Organele centrale de specialitate ale statului sunt ministerele. Ele traduc în viaţă, în temeiul legii, politica Guvernului, hotărârile și dispoziţiile lui, conduc domeniile încredinţate și sunt responsabile de activitatea lor. În scopul conducerii, coordonării şi exercitării controlului în domeniul organizării economiei şi în alte domenii care nu intră nemijlocit în atribuţiile ministerelor, se înfiinţează, în condiţiile legii, şi alte autorităţi administrative.” [3, art. 107]

În vederea detalierii articolului 107 din Constituția RM, în anul 2012 a fos adoptată Legea privind administraţia publică centrală de specialitate. [8] Sub incidenţa prezentei legi cad ministerele, Cancelaria de Stat, alte autorităţi administrative centrale subordonate Guvernului şi structurile organizaţionale din sfera lor de competenţă (autorităţile administrative din subordine inclusiv, serviciile publice desconcentrate şi cele aflate în subordine, precum și instituţiile publice în care ministerul, Cancelaria de Stat sau altă autoritate administrativă centrală are calitatea de fondator).

Spre deosebire de Republica Moldova, Constituția României în art. 116 alin.2 conţine o formulare mai concretă: Alte organe de specialitate se pot organiza în subordinea Guvernului ori a ministerelor sau ca autorităţi administrative autonome [4, art. 116 alin.2)]. În articolul menționat

supra se utilizează atât expresia ”organ de specialitate” cât şi cea de ”autoritate administrativă autonomă” pentru a evoca unul şi acelaşi fenomen juridic - structurile organizaţionale centrale de competenţă specială (administraţia ministerială, în sensul larg al termenului). [1, p. 36]

Dar, desi aceste autorități au o competență specială, totuși ele au o subordonare distinctă. Organele centrale de specialitate reprezintă autorităţi administrative din subordinea ministerelor, pe când autoritatea administrativă autonomă este responsabilă de domenii concrete de interes public și nu sunt subordinate autorității, prin a cărui act a fost constituită.

Autorul Ioan Vida consideră că administraţia publică centrală de specialitate se compune din administraţia ministerială și din administraţia extraministerială care, la rândul său, înglobează autorităţi administrative autonome și autorităţi administrative subordonate Guvernului. [14, p. 127-128] Prin sintagma „administraţie ministerială” în doctrină se desemnează organele centrale de specialitate subordonate direct Guvernului, indiferent dacă au sau nu denumirea de ministere, iar titularul lor face parte de drept, în baza Constituţiei, din Guvern. Dar există în fiecare ţară şi organe denumite comitet, consiliu, agenţie, departament etc. al căror titular, de regulă, nu face parte din Guvern. Sfera administraţiei centrale de specialitate cuprinde şi anumite autorităţi care nu sunt subordonate faţă de Guvern, formând sfera „agenţiilor independente” potrivit unei formulări utilizate în doctrina anglo-saxonă. [1, p. 32] Autorităţile independente sau autonone, sunt constituite în baza legii de către Parlament sau de către Guvern, însă nu sunt în subordinea acestora (cu excepţia Serviciului Protecţie şi Pază de Stat subordonat Preşedintelui Republicii Moldova), realizându-și misiunea conform prevederilor legale.

Din cadrul autorităților administrative din subordinea ministerelor prezintă interes serviciile publice desconcentrate și cele aflate în subordine, ca autorități care asigură conducerea generală pe verticală în teritoriu.

Preocuparea doctrinarilor privind rolul şi locul serviciile publice desconcentrate în sistemul administraţiei publice centrale de specialitate este determinat prioritat de faptul că, aceste autorități asigură realizarea politicii guvernamentale în sectorul de specialitate încredinţat, iar subsidiar, de faptul că acestea constituie veriga principală care asigură un mediu de stabilitate și eficienţă în activitatea administraţiei publice de specialitate, precum și asigură consolidarea capacităţii administrative a instituţiei publice, a sporirii calităţii actului administrativ, a serviciilor publice prestate şi a realizării unei bune guvernări în ansamblu. Asigurarea unei bune guvernări a devenit provocarea de bază pentru realizarea unei guvernări eficiente.

Desconcentrarea se defineşte ca transfer de atribuţii, de putere de decizie, de servicii, de mijloace de la nivel central la nivel local, în favoarea unor agenţi de stat locali. [12, p. 388-389] Desconcentrarea reprezintă un principiu al administraţiei publice, care presupune redistribuirea de competenţe administrative şi financiare de către ministere şi celelalte organe de specialitate ale administraţiei publice centrale către propriile structuri de specialitate din teritoriu. Principiul desconcentrării se caracterizează prin faptul că organele administraţiei statale din unitățile administrativ-teritoriale sunt subordonate ierarhic față de organele centrale; doar statul răspunde pentru eventualele prejudicii cauzate de deciziile Serviciilor publice desconcentrate.

Legislația română oferă definiția deconcentrării în art. 2 lit. j) din Legea-cadru nr. 195/2006 a descentralizării [9]: “redistribuirea de competențe administrative și financiare de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale către propriile structuri de specialitate din teritoriu”. Această definiție furnizată de către legiutorul român apare la prima vedere în deplină concordanță cu prevederile constituționale prin faptul că transmiterea de competențe de la nivel central are drept beneficiare structurile de specialitate din plan local ale anumitor autorități centrale, constituantul utilizând în acest sens sintagma de “deconcentrarea serviciilor publice” [6, p. 36].

Totuşi, având în vedere cele enunţate anterior, nu putem fi de acord nici cu o asemenea definiţie legală a deconcentrării. Analiza acestei dispoziţii legale conduce la următoarea concluzie falsă: deconcentrarea priveşte un transfer de competenţe administrative pe verticală, de sus în jos, şi vizează subiecte de drept circumstanţiate - pe de o parte, ministerele şi alte organe de specialitate de la nivel central, iar pe de altă parte, structurile de specialitate ale primelor din plan local. Practic, legiuitorul limitează sfera subiectelor specifice acestei tehnici la acelea pe care el însuşi le enumeră. [6, 36]

Spre deosebire de Constituția RM, care nu consfințește deconcentrarea ca principiu al administrației publice centrale de specialitate, le-

giuitorul român înserează în Legea Fundamentală, principiul deconcentrării serviciilor publice, în Secțiunea Administrația publică locală, ceea ce generează polemici și cred că si opinii variate, în rândurile doctrinarilor. Putem spune că în organizarea administraţiei publice a unui stat se cunosc două sisteme de organizare administrativă: centralizarea şi descentralizarea, iar desconcentrarea administrativă reprezintă o variantă a sistemului centralizat. În ultimele decenii, doctrina administrativă se bazează pe trei principii fundamentale privitoare la organizarea administraţiei publice, respectiv teritoriale: principiul centralizării; principiul descentralizării; principiul desconcentrării. Desconcentrarea reprezintă redistribuirea de competențe administrative și financiare între diferite niveluri ale administraţiei centrale. Desconcentrarea administrativă este considerată ca fiind o formă intermediară între organizarea centralizată şi cea descentralizată, caracterizată fiind printr-o oarecare independenţă a organelor locale în fruntea cărora sunt funcţionarii numiţi de organele centrale. [2, p. 45]

Autorii Victor Popa, Igor Munteanu şi Victor Mocanu menţionează că în cadrul organizării administrative a unui stat nu poate fi vorba numai de descentralizare sau numai de centralizare, între ele existând nenumărate elemente intermediare. Acest „ceva intermediar" poartă denumirea de desconcentrare şi este definit ca un transfer de atribuţii, de putere decizională, de servicii şi mijloace, de la un nivel central către un plan local, în favoarea unor agenţi de stat situaţi la nivel local. [11, p. 14]

Prin desconcentrare administrativă, profesorul A. Teodorescu înţelegea „a lărgi cât mai mult atribuţiile agenţilor puterii centrale aşezaţi în judeţe şi comune", iar profesorul Paul Negulescu, analizând acelaşi principiu, îl definea astfel: „Când se acordă unei autorităţi locale sau speciale, ai cărui titulari sunt numiţi de puterea centrală, dreptul de a lua anumite deciziuni, nu se poate zice că avem descentralizare, cu toate că s-ar putea acorda o oarecare autonomie acelei autorităţi. În cazul acesta avem o diminuare a sistemului de centralizare. Această formă micşorată de centralizare poartă numele de desconcentrare." [5, p. 1-17]

In cazul desconcentrării, autoritatea publică la nivel local rămâne parte integrantă al autorității administrative centrale. Deciziile date în competența serviciilor publice desconcentrate sunt luate de acestea sub puterea ierarhică a autorităţilor centrale. Deci, desconcentrarea nu creează subiecți administrativi independenţi, ea deplasează numai locul puterii de decizie, este o variantă a centralizării şi nu un aspect al descentralizării, aceste noţiuni adesea fiind confundate de diferiţi autori. [12, p. 17]

Obiectivul principal pe care îl urmărim în acest studiu este reliefarea rolului serviciilor publice deconcentrate în activitatea de administrare, pentru a asigura un climat favorabil și mediu deschis, pus în slujba cetăţenilor. Pentru a asigura desconcentrarea, administraţia publică centrală, printr-o instituţie specializată, trebuie să asigure conducerea generală a serviciilor publice desconcentrate în teritoriu. Deci, deconcentrarea puterii este transferul puterii în cadrul aceleiași instituții.

Deconcentrarea se face prin transferul de competențe administrative și financiare de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale către propriile structuri de specialitate din teritoriu. Desconcentrarea se limitează la transferul de specialitate din teritoriu și nu la transferul puterii de decizie.

Principiul deconcentrării nu este identic cu principiul descentralizării, care reprezintă o cesiune de prerogative de la nivel central la nivel local. Principiul descentralizării este direct dependent de principiul autonomiei locale, care presupune dreptul şi capacitatea efectivă a autorităţilor administraţiei publice locale de a soluţiona şi de a gestiona, în numele şi în interesul colectivităţilor locale pe care le reprezintă, treburile publice, în condiţiile legii.

În literatura de specialitate, uneori întâlnim utilizarea conceptelor de "desconcentrare" și "descentralizare", ca având același sens. Chiar în studiul nr.3 privind reforma administrației publice în contextul integrării europene [15, p. 5], autorii utilizează acești termini ca sinonime: "Pentru sustinerea procesului de transformare a administratiei publice, în acord cu cerintele procesului de reforma din acest domeniu este nevoie de un ansamblu coerent de masuri… prin continuarea procesului de *descentralizare/deconcentrare* a serviciilor publice si cel al administratiei publice centrale prin îmbunatatirea procesului de formulare a politicilor publice". Ba mai mult, autorii susțin că "desconcentrarea reprezinta cea mai slabă formă de descentralizare care implică transferul de autoritate și responsabilități de la nivelul ministerelor sau agențiilor la structurile din teritoriu care aparțin de acestea. În contextul reformei administrației publice, prioritare sunt considerate descentralizarea

și desconcentrarea ca parți ale descentralizării administrative, cu observația că descentralizarea este asimilata delegării”. [15, p. 6]

Pentru a evita asemenea confuzii, vom încerca să explicăm deosebirea dintre desconcentrarea serviciilor publice și descentralizarea, ca principiu al administrației publice locale.

Legea privind descentralizarea administrativă, nu prezintă o explicație a conținutului noțiunii de ”descentralizare”. Astfel, vom apela la doctrina juridică, care ne oferă explicații și soluții foarte clare.

Descentralizarea serviciilor publice înseamnă acordarea unei anumite autonomii serviciilor publice, conferindu-le personalitate juridică, scoaterea de sub control ierarhic şi plasarea acestui serviciu public sub regulile tutelei administrative. [16, p. 163] Din punct de vedere administrativ, descentralizarea reprezintă un principiu eficient de gestionare a intereselor locale, deoarece se referă la afacerile locale şi nevoile locale, iar agenții însărcinați cu gestiunea lor cunosc bine nevoile și condițiile locale, deci ei pot rezolva cel mai bine şi cel mai eficient aceste probleme. [16, p. 163] În timp ce descentralizare presupune transferul vertical de autoritate sau responsabilități de la guvernul național către autoritățile administrației publice locale (transferul puterii decizionale, manageriale și puterii financiare), desconcentrarea presupune redistribuirea de competențe administrative și financiare de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale către propriile structuri de specialitate din teritoriu. [10, 73]

Deosebirea principală dintre descentralizare și desconcentrare rezidă în faptul că, în cadrul procesului de descentralizare competențele se transferă de la nivelul național la nivel local prin autoritățile descentralizate, în timp ce în cazul desconcentrării competențele rămân la același nivel central. Aceste servicii desconcentrate sunt însă parte ale aceluiași sistem de organe centrale, serviciile deconcentrate nu au putere de decizie și nici resurse financiare proprii, așa cum este cazul autorităților descentralizate. Asemănările se reduc la apropierea actului administrativ de cetățean, precum și dezvoltarea unei capacități de implementare la nivel local, în teritoriu. [10, p. 73]

Desconcentrarea serviciilor publice, se regăsește și în alte state, precum Finlanda, Franța, Germania s.a. Astfel, În Finlanda, la nivel ministerial, problemele curente sunt soluționate adesea de către secretarii sau subsecretarii de stat sau chiar de către un director sau un şef de birou. Ministerelor li se subordonează un număr important de direcţii centrale precum şi o serie de alte organe centrale de specialitate sau deconcentrate. Spre exemplu, Ministerului de Interne i se subordonează consiliile de prefectură responsabile de afacerile administrative generale, de afacerile în domeniul comunicaţiilor, de afacerile judiciare, de poliţie ca şi de afacerile culturale, sociale şi medicale. Aceluiaşi minister îi mai sunt subordonate autorităţile cantonale, responsabile de serviciile poliţiei, ministerului public, executării şi înregistrării. [1, p. 43-44]

Franţa este singura ţară în care doctrina, legislaţia şi practica delimitează într-o manieră sistematică, fenomenul desconcentrării şi cel al descentralizării. Astfel, în Franţa, „Carta desconcentrării” din 1992 a stabilit drept principiu că, serviciile exterioare sunt cele care exercită competenţele operaţionale ale Statului, în timp ce serviciile centrale nu intervin decât de o manieră subsidiară şi se concentrează mai ales pe pregătirea, susţinerea şi urmărirea aspectelor de politică. O altă problemă este cea care priveşte nivelul la care se realizează de regulă, desconcentrarea serviciilor ministeriale. În Franţa, este vorba cel mai adesea de departament, în sensul că, un mare număr de servicii exterioare sunt structurate în direcţii departamentale, instalate în reşedinţa departamentului. [1, p. 43-44]

Serviciile exterioare sau desconcentrate ale administraţiei sunt acele servicii (birouri, sub-direcţii, direcţii) integrate în ierarhia administraţiei ministeriale, dar repartizate pe ansamblul teritoriului, în funcţie, mai ales, de densitatea populaţiei etc. Chiar şi Luxemburgul a cărui dimensiune este comparabilă cu cea a unui departament francez, se împarte în trei arondismente care „servesc de circumscripţii birourilor administrative ale serviciilor generale ale administraţiei”.

Germania nu face excepţie de la regulă. În baza Legii fundamentale, Landurile şi deci administraţiile lor, sunt însărcinate cu punerea în aplicare a legilor federale, chiar dacă în general nu se poate vorbi de servicii exterioare ale Federaţiei, decât în materie vamală, afaceri externe, transporturi fluviale şi autostrăzi. Dar un număr considerabil de instituţii federale dispun de servicii în cele mai multe puncte ale teritoriului federal, ceea ce corespunde ideii de servicii exterioare. În Franţa se estimează că peste jumătate din agenţii se află

în funcţie în serviciile exterioare ale Statului. În Regatul Unit, peste două treimi dintre funcţionari (*civil servants*) se află în administraţiile teritoriale (*field services*).

Deşi Constituţia Ungară nu prevede expres instituţia reprezentantului statului în teritoriu, Legea privind organele administraţiei publice prevede instituirea funcţiei de Comisar al Republicii, numit de către Guvern, care efectuează controlul administrativ şi conduce serviciile publice desconcentrate. [1, p. 43-44]

Concluzii. Desconcentrarea se face prin transferul de competențe administrative și financiare de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale către propriile structuri de specialitate din teritoriu. Desconcentrarea se limitează la transferul de specialitate din teritoriu și nu la transferul puterii de decizie. Deoarece, competențele administrației publice centrale de specialitate nu pot fi transmise autorităților publice locale pentru satisfacerea unui interes general, astfel guvernul trebuie să sa delegheze reprezentanţii săi în teritoriu. Astfel, pentru a remedia situaţia privind conducerea serviciilor publice desconcentrate în teritoriu, se impune necesitatea înaintării propunerii de legeferenda privind desemnarea unui reprezentant al statului în teritoriu.

Referințe bibliografice

1. Apostol Tofan Dana, Instituţii administrative europene, Bucureşti 2008, p.136.
2. BANTUȘ, A. Principii de organizare şi funcţionare eficientă a administraţiei publice, revista Administrarea Publică, nr. 2, 2014, p. 45.
3. Constituția RM, publicată Monitorul Oficial nr. 1, 1994, Art. 107.
4. Constituția României, republicată Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003.
5. DRAGOȘ, D. Deconcentrarea serviciilor publice, p. 1-17, www.cadranpolitic.ro
6. GÎRLEȘTEANU, G. Implicaţiile juridice ale principiului constituţional al deconcentrării la nivelul sistemului administraţiei publice din România, Revista Transilvană de Ştiinţe Administrative 2 (24)/2009, pp. 33-45.
7. IORGOVAN, A. Tratat de drept administrativ. Vol. I. Bucureşti: All Beck, 2001, p. 14.
8. Legea privind administraţia publică centrală de specialitate, în Monitorul Oficial nr. 160-164 din 03.08.2012.
9. Legea-cadru nr. 195/2006 a descentralizării , publicată în M. Of. nr. 453 din 25 mai 2006.
10. MADESCU, L. Bazele constituționale ale administrației publice, p. 73.p.
11. POPA, V., MUNTEANU, I., MOCANU, V. De la centralism spre descentralizare. Chișinău: Cartier, 1998, p. 14 (220 p).
12. POPA, V. Efectele descentralizării: Rolul reprezentantului Guvernului în unităţile administrativ-teritoriale, iulie 2008, Politici Publice, Chişinău, Editura TISH, p. 17.
13. Strategia privind reformă administraţiei publice pentru anii 2016-2020, Aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 911 din 25 iulie 2016.
14. VIDA, I. Puterea executivă şi administraţia publică. București, Editura Regiei autonome "Monitorul Oicial"1994, p. 127-128.
15. PROFIROIU, M., TUDOREL, A., DRAGOS, D. Reforma administrației publice în contextul integrării europene, p. (72p.) http://ier.gov.ro/wpontent/uploads/publicatii/Pais3_studiu_3_ro.pdf
16. ȘAVGA, Al. Descentralizarea administrativă în contextul reformării administrativ-teritoriale a Republicii Moldova, revista Administrarea Publică, nr. 4, 2017, p. 163 (161-166).